YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

27 päivänä kesäkuuta 1996 *

Asiassa C-234/94,

jonka Bundesgerichtshof on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Waltraud Tomberger

vastaan

Gebrüder von der Wettern GmbH

ennakkoratkaisun yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11), sellaisena kuin se on muutettuna konsolidoiduista tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 13 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla seitsemännellä neuvoston direktiivillä 83/349/ETY (EYVL L 193, s. 1), 31 artiklan 1 kohdan ja 59 artiklan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja D. A. O. Edward (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J.-P. Puissochet, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann ja M. Wathelet,

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Waltraud Tomberger, edustajanaan asianajaja Hansjürgen Herrmann, Köln,

— Gebrüder von der Wettern GmbH, edustajanaan asianajaja Adelgund Hofmeister, Köln,

— Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion oikeusministeriön Regierungsdirektor Alfred Dittrich ja liittovaltion talousministeriön Oberregierungsrat Bernd Kloke,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudelliset neuvonantajat Antonio Caeiro ja Jürgen Grunwald,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Waltraud Tombergerin, edustajanaan asianajaja Klaus Heinemann, Köln, Gebrüder von der Wettern GmbH:n, edustajanaan Adelgund Hofmeister, Saksan hallituksen, asiamiehenään Alfred Dittrich, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään barrister David Anderson ja komission, asiamiehenään Jürgen Grunwald, esittämät suulliset huomautukset 16.11.1995 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 25.1.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bundesgerichtshof on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 21.7.1994 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 18.8.1994, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11, jäljempänä neljäs direktiivi), sellaisena kuin se on muutettuna konsolidoiduista tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 13 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla seitsemännellä neuvoston direktiivillä 83/349/ETY (EYVL L 193, s. 1), 31 artiklan 1 kohdan ja 59 artiklan tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty asiassa, jossa kantajana on Waltraud Tomberger (jäljempänä kantaja) ja vastaajana saksalainen yhtiö Gebrüder von der Wettern (jäljempänä vastaaja).

3 Neljännen direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa, joka vastaa sanamuodoltaan direktiivin neljättä perustelukappaletta, säädetään seuraavaa:

"Tilinpäätöksen on annettava oikea ja riittävä kuva yhtiön varoista ja vastuista, rahoitusasemasta sekä tuloksesta."

4 Saman artiklan 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jos jonkin tämän direktiivin säännöksen soveltaminen poikkeustapauksissa johtaa ristiriitaan 3 kohdan kanssa, tuosta säännöksestä on poikettava, jotta voidaan antaa 3 kohdassa tarkoitettu oikea ja riittävä kuva."

5 Neljännen direktiivin 31 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että tilinpäätöksissä ilmoitettavat erät arvostetaan seuraavia yleisiä periaatteita noudattaen:

— —

c) arvostuksessa on noudatettava varovaisuutta ja erityisesti:

aa) ainoastaan tilikauden loppuun mennessä toteutuneet voitot saadaan ilmoittaa tilinpäätöksessä,

bb) kaikki sellaiset ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, jotka liittyvät kyseiseen tai sitä edeltäneeseen tilikauteen, on otettava huomioon, vaikka tällaiset vastuut ja menetykset tulisivat tietoon vasta tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimisen välisenä aikana,

— —

d) kaikki tilikauden tuotot ja kulut on otettava huomioon riippumatta tällaisen tuoton tai kulun saanti- tai maksupäivästä;

— —."

6 Neljännen direktiivin 59 artiklan 1 kohdassa, sellaisena kuin se on muutettuna, säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltio voi vaatia tai sallia, että 17 artiklassa tarkoitetut omistusyhteydet yrityksissä, joiden liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisen suhteen käytetään huomattavaa vaikutusvaltaa, ilmoitetaan taseessa 2—9 kohdan mukaisesti olosuhteiden mukaan erien 'osuudet sidosyrityksissä' tai 'omistusyhteydet' alaerinä."

7 Neljännen direktiivin 59 artiklan 2—9 kohdassa, sellaisina kuin ne ovat muutettuina, säädetään kahdesta kyseisen artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen osakkuuksien arvostusmenetelmästä.

8 Kantaja, joka on vastaajan osakkeenomistaja, on riitauttanut vastaajan tilinpäätöksen, joka laadittiin tilikaudelle 1.1.1989—31.12.1989 ja jonka kyseisen yhtiön yhtiökokous vahvisti 19.10.1990.

9 Vastaaja omistaa kokonaan yhtiöt Technische Sicherheitssystem GmbH ja Gesellschaft für Bauwerksabdichtungen mbH (jäljempänä TSS ja GfB).

10 TSS:n ja GfB:n tilikauden 1.1.—31.12.1989 tilinpäätökset vahvistettiin näiden yhtiöiden yhtiökokouksissa 29.6.1990. Tilinpäätöksen mukaan tiettyjä voittoja tilikaudelta 1989 oli päätetty jakaa vastaajalle, mutta näitä ei ollut vielä maksettu sille.

11 Vastaajan vuoden 1989 tilinpäätöksessä ilmoitettiin ne tilikauden 1988 voitot, jotka TSS ja GfB olivat jakaneet sille, mutta ei sille jaettuja tilikauden 1989 voittoja.

12 Kantaja katsoi, että neljännen direktiivin mukaan vastaajan tilikauden 1989 tilinpäätöksessä olisi pitänyt ilmoittaa TSS:n ja GfB:n sille jakamat tilikauden 1989 voitot, ja nosti Landgerichtissä kanteen vastaajan yhtiökokouksen sen päätöksen kumoamiseksi, jolla vahvistettiin vastaajan tilikauden 1989 tilinpäätös. Kanne

hylättiin ensimmäisessä oikeusasteessa ja muutoksenhakuasteessa, minkä vuoksi kantaja teki tästä valituksen (*Revision*) Bundesgerichtshofiin.

13 Bundesgerichtshof katsoo, että yrityksen (emoyhtiö), joka on ainoa osakas tai enemmistöosakas toisessa yhtiössä (tytäryhtiö), oikeus tytäryhtiön voittoon on siinä määrin konkretisoitunut jo tytäryhtiön tilikauden päättyessä, että tätä oikeutta voidaan pitää osana emoyhtiön varoja. Tämän vuoksi tämä saaminen olisi otettava huomioon emoyhtiön tilinpäätöksessä jo silloin, kun tätä vastaava tytäryhtiön velvoite emoyhtiötä kohtaan on syntynyt. Bundesgerichtshofille on kuitenkin epäselvää, onko tällainen tulkinta yhteensopiva neljännen direktiivin kanssa.

14 Bundesgerichtshof on siten päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko 25.7.1978 annetun neljännen direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan aa alakohdan, jonka mukaan ainoastaan tilikauden loppuun mennessä toteutuneet voitot saadaan ilmoittaa tilinpäätöksessä, ja 59 artiklassa säädetyn niin sanotun pääomaosuusjärjestelmän (*equity*-menetelmän) vastaisena pidettävä sitä, että jos tietty yritys on ainoa osakas rajavastuuyhtiössä, jonka osalta ei ole kiistetty *Aktiengesetz*in (osakkeista annettu laki) 17 pykälän 2 momentissa säädettyä määräämisvaltaolettamaa ja saman lain 18 pykälän 1 momentin kolmannessa virkkeessä säädettyä olettamaa konserniin kuulumisesta, tämän yrityksen, joka omistaa enemmän kuin puolet kyseisestä yhtiöstä, oikeuden kyseisen tytäryhtiön voittoon katsotaan olevan jo tytäryhtiön tilikauden päättyessä osa emoyhtiön varoja — eli oikeus voittoon aktivoidaan emoyhtiössä 'samanjaksoisesti' — niillä yleisillä

edellytyksillä, että näiden kahden yrityksen tilikausi on sama ja että tytäryhtiön yhtiökokous on vahvistanut tilinpäätöksensä ja päättänyt voiton käyttämisestä ennen kuin sen täysin omistavan emoyhtiön tilintarkastus on päättynyt?"

15 Aluksi on todettava, että — kuten ennakkoratkaisukysymyksestä ja ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee — kysymys koskee tilannetta, jolle ovat ominaisia seuraavat erityispiirteet:

— emoyhtiö on ainoa osakas tytäryhtiössä, ja emoyhtiöllä on määräämisvalta tytäryhtiössä;

— kansallisen oikeuden mukaan emo- ja tytäryhtiötä pidetään konsernina;

— molemmilla yhtiöillä on sama tilikausi;

— tytäryhtiön yhtiökokous on vahvistanut kyseisen yhtiön tilinpäätöksen tietyltä tilikaudelta ennen kuin emoyhtiön saman tilikauden tilinpäätös on tarkastettu;

— tytäryhtiön kyseisen tilikauden tilinpäätöksestä, sellaisena kuin tytäryhtiön yhtiökokous on sen vahvistanut, ilmenee, että tytäryhtiö on tilinpäätöspäivänään eli tilikauden viimeisenä päivänä jakanut voiton emoyhtiölle, ja

— kansallinen tuomioistuin katsoo kansallisen oikeuden konsernisuhdetta koskevien olettamien perusteella, että emoyhtiön oikeus tytäryhtiön voittoon on jo näiden molempien yhtiöiden tilikauden päättyessä konkretisoitunut siten, että

tämän oikeuden voidaan katsoa kuuluvan tilikauden päättyessä emoyhtiön varoihin.

16 Kansallisen tuomioistuimen mainitseman neljännen direktiivin muutetun 59 artiklan osalta on ainoastaan todettava, samoin kuin julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 12 kohdassa, että tällä säännöksellä ei ole merkitystä kyseisen riita-asian ratkaisemisessa, koska Saksan lainsäätäjä ei ole käyttänyt tässä säännöksessä säädettyä mahdollisuutta, minkä vuoksi tässä säännöksessä säädettyä arvostusmenetelmää ei sovelleta Saksassa.

17 Neljännen direktiivin 31 artiklan osalta on todettava, että sillä on tarkoitus yhteensovittaa kansallisia säännöksiä, jotka koskevat tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätösten rakennetta ja sisältöä (ks. ensimmäinen perustelukappale). Tilinpäätösten sisällön yhteensovittamiseksi tässä direktiivissä säädetään oikean ja riittävän kuvan periaatteesta, jonka noudattaminen on direktiivin keskeinen tarkoitus. Tämän periaatteen mukaan neljännessä direktiivissä tarkoitettujen yhtiöiden tilinpäätösten on annettava oikea ja riittävä kuva yhtiöiden varoista ja vastuista, rahoitusasemasta ja tuloksesta (ks. direktiivin neljäs perustelukappale ja 2 artiklan 3 ja 5 kohta).

18 Oikean ja riittävän kuvan periaatteen soveltamisessa on noudatettava — mikäli mahdollista — neljännen direktiivin 31 artiklassa säädettyjä yleisiä periaatteita. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa erityistä merkitystä on 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan aa ja bb alakohdassa ja d alakohdassa säädetyillä periaatteilla.

19 Ensinnäkin tämän artiklan 1 kohdan c alakohdan aa alakohdassa säädetään, että ainoastaan tilikauden loppuun mennessä toteutuneet voitot saadaan ilmoittaa tilinpäätöksessä.

20 Toiseksi tämän artiklan 1 kohdan d alakohdassa täsmennetään, että kaikki tilikauden tuotot ja kulut on otettava huomioon riippumatta tällaisen tuoton tai kulun saanti- tai maksupäivästä.

21 Kolmanneksi saman artiklan 1 kohdan c alakohdan bb alakohdassa säädetään tilikauden aikana syntyneiden vastuiden ja menetysten osalta, että nämä on otettava huomioon, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimisen välisenä aikana.

22 Näistä säännöksistä ilmenee, että ainoastaan kaikkien kyseistä tilikautta koskevien seikkojen — toteutuneiden voittojen, kulujen, tuottojen, vastuiden ja menetysten — huomioon ottamisella taataan oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattaminen.

23 Käsiteltävänä olevassa asiassa tytäryhtiön voitto oli tilinpäätöksen mukaan toteutunut tilikauden 1989 aikana, ja voitto jaettiin emoyhtiölle 31.12.1989 eli ennen tilikauden päättymistä. Kansallisen tuomioistuimen on varmistettava ennen emoyhtiön tilinpäätöksen tutkimista, ettei mikään seikka aseta kyseenalaiseksi sitä, että tytäryhtiön taloudellinen tilanne esitetään oikean ja riittävän kuvan periaatteen mukaisesti.

24 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että jos tytäryhtiön itsensä tilinpäätös on oikean ja riittävän kuvan periaatteen mukainen, neljännen direktiivin 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan aa alakohdan vastaisena ei ole pidettävä sitä, että kansallinen tuomioistuin katsoo edellä kuvailluissa olosuhteissa, että kyseiset voitot olisi pitänyt ilmoittaa emoyhtiön sen tilikauden tilinpäätöksessä, jonka aikana toteutuneen voiton tytäryhtiö on jakanut.

25 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykseen on siten vastattava, että jos

— yhtiö (emoyhtiö) on ainoa osakas toisessa yhtiössä (tytäryhtiö) ja jos emoyhtiöllä on määräämisvalta kyseisessä tytäryhtiössä,

— kansallisen oikeuden mukaan emoyhtiö ja tytäryhtiö muodostavat konsernin,

— molemmilla yhtiöillä on sama tilikausi,

— tytäryhtiön yhtiökokous on vahvistanut tytäryhtiön kyseisen tilikauden tilinpäätöksen ennen kuin emoyhtiön kyseisen vuoden tilinpäätös on tarkastettu,

— tytäryhtiön yhtiökokouksen vahvistamasta kyseisen tilikauden tilinpäätöksestä ilmenee, että tytäryhtiö oli jakanut voittoa emoyhtiölle tytäryhtiön tilinpäätöspäivänä eli tilikauden viimeisenä päivänä, ja

— kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että tytäryhtiön kyseisen tilikauden tilinpäätöksessä annetaan oikea ja riittävä kuva sen varoista ja vastuista, rahoitusasemasta sekä tuloksesta,

neljännen direktiivin 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan aa alakohdan vastaista ei ole se, että kansallinen tuomioistuin katsoo, että kyseinen tytäryhtiön voitto on ilmoitettava emoyhtiön sen tilikauden tilinpäätöksessä, jonka aikana toteutuneen voiton tytäryhtiö on jakanut.

Oikeudenkäyntikulut

26 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Bundesgerichtshofin 21.7.1994 tekemällä päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Jos

— yhtiö (emoyhtiö) on ainoa osakas toisessa yhtiössä (tytäryhtiö) ja jos emoyhtiöllä on määräämisvalta kyseisessä tytäryhtiössä,

— kansallisen oikeuden mukaan emoyhtiö ja tytäryhtiö muodostavat konsernin,

— molemmilla yhtiöillä on sama tilikausi,

— tytäryhtiön yhtiökokous on vahvistanut tytäryhtiön kyseisen tilikauden tilinpäätöksen ennen kuin emoyhtiön kyseisen vuoden tilinpäätös on tarkastettu,

— tytäryhtiön yhtiökokouksen vahvistamasta kyseisen tilikauden tilinpäätöksestä ilmenee, että tytäryhtiö oli jakanut voittoa emoyhtiölle tytäryhtiön tilinpäätöspäivänä eli tilikauden viimeisenä päivänä, ja

— kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että tytäryhtiön kyseisen tilikauden tilinpäätöksessä annetaan oikea ja riittävä kuva sen varoista ja vastuista, rahoitusasemasta sekä tuloksesta,

yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11), sellaisena kuin se on muutettuna konsolidoiduista tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 13 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla seitsemännellä neuvoston direktiivillä 83/349/ETY, 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan aa alakohdan vastaista ei ole se, että kansallinen tuomioistuin katsoo, että kyseinen tytäryhtiön voitto on ilmoitettava emoyhtiön sen tilikauden tilinpäätöksessä, jonka aikana toteutuneen voiton tytäryhtiö on jakanut.

Edward Puissochet Moitinho de Almeida

Gulmann Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 27 päivänä kesäkuuta 1996.

R. Grass D. A. O. Edward

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja